

Милан Ђонић

ОКВИРИ ПРЕПОЗНАВАЊА БОЈЕ

I

Питање колорита поставља се не ретко пред ствараоцем, такође и реципрочно пред посматрачем једне слике. Озвучени колорит се надахнуто препознаје у три вида: жарко озвучени, ненаглашено озвучени или незнатно наглашени пригушени колорит. На једној слици или у једном сликарству то је приметно, зависно од става, односа или темперамента ствараоца. Обично се сматра да се добар колорит препознаје по ненаметљивости оркестрирања, по звучности лаких и тешких тонова, који се преплићу наговештавањима и дискрецијом, а свеукупно слика носи један једини звук, основни.

Али још нас и занима природа у њеним варијантама и варијететима, која нам недвосмислено показује пут чистог и недвосмисленог колорита. Кад погледамо околу себе, кад се нађемо у пољу, на реци, брегу, шеталиштима навикнутим и ненавикнутим, међу дрвећем или чистом земљом — и ако још уз то добро гледамо и запажамо — наше виђење неће нас преварити да се свуда стичу најразличитије и најделикатније комбинације тонова од свих постојећих боја. И то оку — не смета! Стваралачки чин је већ нешто друго, кад се одбир врши у свести, првобитној идеји, модификованој или не, или у тренутно постављеној мисли у трагању за разрешењем — онда се то чини колико наученим, виђеним, прооцењаним или интуитивним допуштењима — кад се чини могућност основне идеје (за немогућност!) да се тонови као и у природи споје оним често неспојивим током. А то оку не смета. Како?

У природи налазимо спој „неспојиво“, додуше ређе, као на пример, зеленог и љубичастог: море које се таласа у даљини крије површине зеленог које се додирњу и мешају са површинама љубичастог; на сивом голубовом врату перје се пресијава зелено и љубичасто, такође складно; сама љубичаста која је честа на цвећу, ретка је другде: најлепшу сам видео на зглобовима костију коленице; познато је да се најлепша црвена налази на седалном делу код мајмуна. Природа се невино игра и предочава нам одблеске те игре да је схватимо и прихватимо ван тумачења.

На студијама сам истраживао проблем споја зелене и љубичасте. На слици неспојиво! Једна је сажимање жуте и плаве, друга црвене и плаве, значи плава им је заједнички именитељ, нит која се провлачи и у једној и у другој. Интуиција каже да једна мора доминирати над другом, по интензитету, експресији и мерној количини. Једна је вођа, друга је вођена. То може бити наизменично тј. да вођени буде у је-

дном моменту вођа. У питању је њихова моралност, јер око мора преко боје да клизи као чамац по мирној води и да му ништа не засмета. То је случај са спојем плаве и зелене, две хладне боје. Решење је често, али и неминовно у употреби треће боје. Трозвук! А тек спој зелене и наранџасте може да се добро уради и да донесе чаробан тоналитет. Парадоксално: неспојиво се склапа, итекако, у снажан склад! Потребно је употребити све расположиве снаге са максималном лакоћом.

Моралност боје? Мислим да је неморална боја она која у хармонији дречи као коза, боја различите врсте и рода, боја без ознаке и броја, која је странац који тек натвца домаћи језик. Њена немоћ је историјска, она звекеће као чекетало, то су прљави тонови сличних или различитих врста, то је сувише гласно звучање оркестра, то је начин немогући.

ПОРЕЂАЊА

Добар колорит подразумева понекад учешће једне боје као основе око које се врте све друге боје и тонови, и подређене су јој по интензитету, јачини, количини, валеру. Спој истих валера различитих боја, спој различитих валера исте боје, а сама граница је размеђа у којој се и од једне и од друге тонске вредности нађе на свакој страни помало. Немогућност спајања појединих боја кад се ипак покуша спојити, онда мора једна да буде носилац догађаја, а друга да помно прати збивање.

Неки модерни сликари иду на „монохромност“ или сликарство „гаме“. Тада је једна боја доминантна, а остали тонови су од ње изведене тонске вредности, тако да је у укупном збиру сазвучје једне ваљане породице. Друга и трећа боја ако се употребе сасвим су безначајне по јачини и интензитету, па се тако утапају у општи тон околине.

II

Зелено, зелено, зелено — и опет зелено!

Зелено у сунцу и у хлорофилу, на четвртом листу детелине, сан вечности и земно подмлађивање, лице у осмеху пред свим загонеткама, суштина пре свих суштина врења и надарености, душа и образ правога лица које смо препознали, стање без опонашања, свест продужетка једне пружене руке на путу измирења. Зелено — то су светле тачке на путу неизвесности, слободан пролаз усправног хода. Круг који опише зелено треба урамити светлошћу врлине. Зелено — о, надо, вечно присутна у мислима повишене температуре, улићеш се у око и засијаћеш у препознатљивој светлости.

Наранџаста зоро, претходног руменог круга, док бакар се сјаји вечерима тихим и ћутњим. Док гледам наранџасти цвет и плод од једне исте биљке осећам сву драгоценост мале количине која гдегде провири сјанним окцима и затрепери... Нешто нам каже, нешто нам шапне, потом затрепери...

Најзагонетнија боја, љубичасто, оног што се вечно скрива и ретко даје, ти идеш до крајњих инстанци, исцрпљујући могућности. Неки је мирис присутан, неки је облик могућ тим просторима, супротно те додирује, као модрица на лицу и нежни цвет љубичице који то лице приноси да га миришћу. Помирење врућих и хладних садржаја чини те схватљивим. Унутра си завршетак кости, споља завршетак цвета и тканина недодирнуто! Али, побројати се не могу места где те све има видљива и невидљива седма боја дуге!

Плаво небо, свод над мислима и привидним немаром косе, и плаве дубине мора нам расточеног, са малим примесам и других боја, што у општем утиску не смета. А зимебу је: трећи знак трозвука — жуто! Колико ли је слика насликано на опозицији плаво — жуто? Привлачност плавог радничког комбинезона, фармерки, плавог ока, плаве косе (пла-

во се само каже), плавих вена, шумских језера са додирнутим бајкама. Плаво је то све, плава планино, што дотакли јесмо и нисмо теби у предвечерје приближени, да би уснули до рујног видокруга зоре непознате. Интензивно је плаво у додиру дана и сутона, првог степеника ка ноћном прекривању до сна и до голубова плавих, љубављу измирених.

Црна није само црна, пошто је укупни садржај свих осталих боја изненађење на путу до настанка боје. Она је упила белу светлост и постала њом самом супротност.

А бело је прави садржај свих боја, које је боја и светлост.

Зато је белу и црну најтеже насликати.

III

Велики ће се облаци плавог и зеленог сукобљавати, али ће у једном моменту искричаво засијати један однос. Црвено бежи у доње пределе, тамо где је душа најтиша, да баци жар међу тиркизне клобуке, да надаљој сенци одузме облик сенке. Жуту, ти нећеш бити само сунце у изрезаном простору неизвесности, везаће те конопцима за зеницу. Слобода која је за слику ван тумачења, отвараће форму до неслућених граница, разлагати халогено њено једно значење, реметити логички склад и нелогично одрицање.

Искушење у надахнутом новом, потискивано прихваћеном естетиком и наизменичним победама без победника, наједном је у побуну. Младост онога што дође у форми без ограничавања, отвориће је за нова значења и слика једног времена улази у створено време.

ПОБЕДА
ПОРТОВА